

Folkbildning för judiskt liv 2025

– Folkbildningsrådets återsrapportering till
Kulturdepartementet/Kammarkollegiet

SAMMANFATTNING

Folkbildningsrådets genomförde 2022 till 2024 en satsning (Ku 2022/00884) på revitalisering av nationella minoritetsspråk. Utredningen Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige (Ku 2022:01) rekommenderade fortsatta riktade bidrag via folkbildningen. Med utgångspunkt i strategin för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism beslutade regeringen den 25 september 2025 (Ku2025/00802, 2025/00940) att avsätta två miljoner kronor till Folkbildningsrådet för att öka kunskaperna om judiskt liv och judiska språk. Enligt beslutet ska återrapportering ske till Kammarkollegiet och Kulturdepartementet senast den 31 mars 2026.

Genom Folkbildningsrådets utlysning fördelades totalt 1 861 213 kronor till tre folkhögskolor och åtta studieförbundsprojekt. Detta kan jämföras med drygt tre miljoner kronor fördelade i riktade bidrag till jiddisch och jiddischkultur under satsningen under 2024.

Utlysningen finansierade 39 kulturarrangemang, 8 folkhögskolekurser och 2 studiecirklar. Totalt deltog 1 933 personer¹ (1 150 kvinnor, 869 män) i projektverksamheten. Projekt planerades i samarbete med judiska föreningar i nordvästra Skåne, Malmö, Göteborg och Stockholm.

I skuggan av attentatet mot chanukkafirandet på Bondi Beach genomfördes flera studieförbundsarrangemang som syftade till att högtidlighålla och öka allmänhetens kunskap om chanukka.

Med bidraget från utlysningen kunde den judiska folkhögskolan Paideia expandera den judiska folkbildningen utanför Stockholm. Detta var i linje med folkhögskolans förhoppning om att bygga upp filialer i Malmö och Göteborg. Samtidigt minskade folkhögskolans verksamhet kring jiddisch och jiddischkultur jämfört med 2024 och det större bidraget som fanns tillgängligt då.

¹ Ej unika deltagare. Genomgående för den här typen av verksamhet är att kurser i språk och kultur kombineras med tillfällen att öva de förvärvade kunskaperna.

INNEHÅLL

Folkbildningsrådets utlysning – utformning och prioriteringar 4

En bredd av ingångar till språk och kultur	4
Verksamhetsformer för en liten målgrupp	4
Verksamhet som förankrats	5
Trygga rum.....	5

Resultat 6

Genomförda projekt 7

Judisk folkhögskoleverksamhet i Sverige	7
250 år av judiskt liv – Unga minns och möts	9
Mensch.....	9
I Chanukkatid på Biskops Arnö	10
Chanukkafirande på Norrmalmstorg	10
Ljus och berättelser	11
Chanukkaevent i Helsingborg	11
Judiskt liv 250 år	11
250 år av judiskt liv i Sverige	12
Ihågkom oss till liv	12
Judiskt liv och judendom idag	12

Folkbildningsrådets utlysning – utformning och prioriteringar

Inom ramen för utlysningen fördelade Folkbildningsrådet bidrag till arenor där deltagarna på olika sätt fördjupade sig i judiska språk och i judisk kultur. Utlisningen reserverade större bidrag till insatser med ett starkt ägarskap hos judiska grupper för planering och genomförande av insatsen. Utlisningen finansierade även mindre bidrag, med ett tak på 50 000 kronor, till insatser som syftade till att öka kunskapen om judisk kultur hos en bredare allmänhet.

En bredd av ingångar till språk och kultur

Erfarenheten från tidigare riktade insatser för nationella minoriteter visar att folkbildningens bredd skapar möjligheter att öva och använda inhämtad kunskap om nationella minoriteters språk och kultur på ett sätt som saknas inom det formella utbildningssystemet. Deltagare i en språkkurs som genomförs inom folkbildningen kan ofta även delta i flera andra aktiviteter som genomförs på språket, såsom språkbad, bokcirklar, hantverkskurser och kulturarrangemang. Dessutom skapas sociala gemenskaper som underlättar överföring över generationsgränserna och leder till att språk och kultur kan användas naturligt även utanför kursträffarna. Detta skapar en dynamik som gör folkbildningen till en viktig motor för revitalisering av språk och kultur.

Med denna insikt från tidigare insatser utformades utlysningen så att den tillät mycket varierande ingångar till språk och kultur, med en bredd av tematik och former för finansierade arrangemang, som på olika sätt syftar till att öka intresset för judiskt liv.

Verksamhetsformer för en liten målgrupp

Den judiska målgruppen är relativt sett mycket liten vilket innebär att verksamhet med målgruppen lätt blir dyr räknat i kostnad per deltagare, jämfört med annan verksamhet. Samtidigt har det ekonomiska utrymmet

för folkbildningen krympt kraftigt inom ramen för det ordinarie statsbidraget. De riktade satsningarna, inklusive årets satsning, har därför möjliggjort ny verksamhet som annars hade varit svår att genomföra.

Resurser för fler öppna kulturprogram skapar intresse och större rekryteringsunderlag för annan verksamhet kring nationella minoriteters kultur och språk. Samtidigt har reducerade deltagaravgifter, större utbud av kurser och verksamhet på fler orter sänkt trösklarna för deltagande.

Utlysningen 2025 uppmuntrade särskilt till att projektbidrag användes till att reducera deltagaravgifter för kurser i judiska språk och för att täcka extrakostnader till följd av små deltagarunderlag.

Verksamhet som förankrats

Folkbildningsrådet deltar regelbundet i samråd med företrädare för judiska organisationer och utlysningens utformning har diskuterats i dessa sammanhang. Ett nödvändigt krav för större bidrag från utlysningen var att den sökande har kunnat visa på en stark förankring av projektet hos en judisk målgrupp.

Utlysningen 2025 hade ett bredare fokus än Folkbildningsrådets tidigare satsning på nationella minoritetsspråk, eftersom även andra judiska språk än det nationella minoritetsspråket jiddisch stod i fokus. Detta reflekterade inriktningen på regeringens strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism.

Även målgruppen var bredare denna gång, eftersom utlysningen syftade till att öka kunskapen om judisk kultur hos en bredare allmänhet, likaså i linje med regeringens strategi.

Trygga rum

Utvärderingar med deltagare i tidigare insatser riktade mot nationella minoriteter vittnar om att folkbildningens arbetsätt och pedagogik effektivt sänker trösklarna för att ta tillbaka ett förlorat språk och kultur. Något som lyfts återkommande är förmågan att skapa trygga sammanhang i situationer där användning av språket är förknippat med erfarenheter av diskriminering. Den judiska minoritetens utsatthet skapar behov av extra resurser för att kunna skapa dessa trygga mötesplatser. Detta gjorde sig återigen påmint i och med attentatet mot chanukkafirandet på Bondi Beach i Sydney under november.

Resultat

Efter att regeringen fattat beslut om anslaget till folkbildningen kunde Folkbildningsrådet fördela tillgängliga medel snabbt och hela anslaget kunde förbrukas under de månader som återstod av 2025.

Totalt fördelades bidrag till elva projekt med ett utfall på 1 861 213 kronor. Detta kan jämföras med drygt tre miljoner kronor som fördelades i riktade bidrag till jiddisch och jiddischkultur under den större satsningen 2024 (Ku 2022/00884). Åtta studieförbundsprojekt och tre folkhögskoleprojekt genomfördes.

Utlysningen finansierade 39 kulturarrangemang, 8 folkhögskolekurser och 2 studiecirklar. Totalt deltog 1 933 personer² i projektverksamheten (1 150 kvinnor, 869 män).

Verksamhet genomfördes i Malmö, Eslöv, Trelleborg, Helsingborg, Ljungby, Göteborg, Skara, Håbo, Stockholm och Karlstad. Därtill medverkade deltagare digitalt från ytterligare orter.

I skuggan av attentatet mot chanukkafirandet på Bondi Beach kunde fyra arrangemang genomföras som syftade till att högtidlighålla och öka allmänhetens kunskap om chanukka.

Med det riktade bidraget kunde den judiska folkhögskolan Paideia expandera den judiska folkbildningen utanför Stockholm med kontinuerlig verksamhet på plats i Göteborg och med begynnande verksamhet i Malmö, detta i linje med folkhögskolans förhoppning om att bygga upp filialer i de båda städerna.

Större delen av de tillgängliga medlen fördelades till verksamhet med en stark förankring hos en judisk målgrupp, dels via Paideia, dels via projekt som genomfördes i samverkan mellan studieförbund och judiska föreningar. Judiska föreningar i nordvästra Skåne, Malmö, Göteborg och Stockholm var engagerade i projekten. Projekt riktade mot en bredare allmänhet genomfördes med judiska röster i centrum, där judiska talare och kulturskapare delade med sig av sina erfarenheter och sitt kunnande.

² Ej unika deltagare.

Genomförda projekt

Judisk folkhögskoleverksamhet i Sverige

Judiska folkhögskolan Paideia, 1 472 237 kr

Projektet syftade till att bredda den judiska kursverksamheten utanför Stockholm. Syftet var också att erbjuda kulturprogram riktade till allmänheten i Stockholm.

Projektet har inneburit att ytterligare folkhögskolekurser har kunnat genomföras i Göteborg, i samverkan med den judiska församlingen. Judiskt liv i Göteborg är aktivt och judiska församlingen i Göteborg har ett stort intresse för utbildningsåtgärder. Behov och intresse finns därför för att utöka verksamheten och nå fler personer som kan ta del av judiskt lärande och kultur.

Projektet har även inneburit att Paideia har kunnat satsa på att bygga upp en begynnande kursverksamhet i Malmö tillsammans med den judiska församlingen där. Den judiska minoriteten i Malmö är liten till antalet och fokuserade personalresurser behövs för att bygga en kontinuerlig bildningsverksamhet. En kurs gavs även i Karlstad, i samarbete med ABF.

En intensivkurs med riksintag genomfördes i Stockholm med inriktning på judiskt ungdomsarbete och ledarskap, för att stimulera organisering av ung judisk verksamhet utanför Stockholm. Kurserna täckte en bredd av ämnen med kurstitlar som:

- Flätor: Berättelser om challe och andra delikatesser
- Grundkurs i judendom
- Jiddisch intensivkurs
- Judisk kultur och liv
- Kabbala – judisk mystik och personlig utveckling
- Modern hebreiska
- Shabbat – hur och varför
- Ungt judiskt ledarskap

Utöver kursverksamheten genomfördes 27 kulturprogram, i Stockholm, riktade till allmänheten såväl som folkhögskolans deltagare. Programmen täckte in judisk poesi, ordspråk på jiddisch, jiddisch folk- och teatersång workshop, jiddischkonsert, klezmer, jiddischlitteratur av kvinnor med mera. Paideia beskriver att:

För de lokala samarbetsparterna har projektet inneburit att de kunnat utöka sin verksamhet, nå ut till fler personer och, sprida kunskap både till sina medlemmar och till det omgivande samhället, och på så sätt stärka sin verksamhet.

Likaså har deltagarnas utvärderingar av kurserna varit mycket positiva. Här följer några citat ut kursutvärderingarna:

Jag blev så positivt överraskad att det plötsligt blev möjligt att gå en judisk kurs i Karlstad. Det har fört människor samman som annars inte hade hittat varandra. Detta tack vare lärarens stora engagemang och kärlek för allt hon tar sig an. En judisk kvinna sa att hon bott i Karlstad i 35 år men först nu hittat denna gemenskap.

Jag ville läsa Grundkursen i judendom på Judiska församlingen i Göteborg. Jag fick information om att Paideia var ansvarig för kursen och när jag var inne på hemsidan så fann jag massa andra intressanta kurser, bl.a. en om Kabbala. Nästa termin kommer jag att läsa ännu fler kurser!

Jag är aktiv i Judiska församlingens aktiviteter så det jag lär mig på kursen är superviktigt.

Det var en mycket bra stämning i gruppen. Varma härliga människor. Vi var en bra och blandad grupp och jag vet att vi kommer att hålla kontakten. Vi vill alla att det blir en fortsättning på kursen nästa år.

Paideia folkhögskola är enda stället där dessa kurser finns.

Ni har ett fantastiskt utbud av kurser som rör judendomen. Jag är så tacksam för att ni finns!

250 år av judiskt liv – Unga minns och möts

Fryshusets folkhögskola 41 714 kronor

Projektet gav unga vuxna, 13 till 29 år, möjlighet att lära sig om judisk religion, judisk historia och om förutsättningar för judiskt liv i Sverige idag.

Projektet inkluderade ett interreligiöst samtal med unga judiska och kristna deltagare inom ramen för ett återkommande initiativ, Tillsammans för Sverige. Samtalet spreds genom en podd-inspelning och fick också medial uppmärksamhet. En filmvisning av den nio timmar långa dokumentären Shoa genomfördes också liksom fyra samtalsträffar i mindre grupp kring tematiken i filmen och hur det är att som ung jude leva i skuggan av förintelsen. Projektet genomfördes i samarbete med Sveriges Interreligiösa Råd och Samarbetsrådet för Judar och Kristna. Folkhögskolan skriver:

Deltagarantalet till våra publika evenemang var ett positivt resultat liksom den mediala uppmärksamheten satsningen fick. Både tidningen ETC och Aftonbladets digitala redaktion gjorde reportage om kvällen som inföll dagen efter terrorådet vid Bondi Beach i Sydney. Stort fokus låg därmed på hur vi arbetar för att stärka de solidariska relationerna mellan unga judar och unga muslimer. Båda reportagen bidrog till en ökad medvetenhet om judiskt liv i Sverige genom att betona motståndskraften hos gruppen och vikten av gemenskap och aktivt stöd i offentliga sammanhang över religiösa och kulturella gränser.

Mensch

ABF Ljungby, 36 695 kronor

Projektet genomförde en studiecirkel omfattande nio studietimmar om judisk historia i Sverige och två föreläsningar om judisk bildningstradition och judisk historia, med fokus på lokal judisk historia i södra Sverige. Ett informationsmaterial på temat producerades som syftade till att nå deltagare till verksamheten och sprida liknande verksamhet inom studieförbundet. ABF skriver följande om resultatet:

Vi har kunnat visa på hur den judiska historien i Sverige är säregen och tajt sammanvävd med det svenska kulturarvet. Deltagarna har haft olika ingångspunkt till sin nyfikenhet. Vissa har själva haft judisk bakgrund. Vissa har varit oroade för ökade uttryck för antisemitism i landet. Under samtal har bl.a. frågor kring rädslan för det främmande lyfts ur olika infallsvinklar. Även diskussioner kring hur man möjliggör att språk och kultur kan leva vidare.

I Chanukkatid på Biskops Arnö

Nordens folkhögskola Biskops Arnö, 35 555 kronor

Folkhögskolan uppmärksammade chanukka med en musikföreställning som knöt an till judisk vistradition, författaruppläsningar av texter kring judisk humor, samt en introduktion till chanukkatraditioner. I arrangemanget ingick även en traditionell chanukkaljuständning. Folkhögskolan beskriver det viktigaste resultatet på följande vis:

Att vi kunde genomföra projektet som planerat inför publik med en känsla av trygghet och säkerhet trots det då förhöjda säkerhetsläget kring chanukka-arrangemang.

Deltagarna beskriver arrangemanget med följande ord:

"Otroligt mysigt!"

"Underbart. Det var helt fantastiskt."

"Tack för att ni tog så väl hand om oss!"

Chanukkafirande på Norrmalmstorg

Sensus studieförbund, 48 549 kronor

I syfte att möjliggöra för en bredare allmänhet att lära sig om judisk tro, judisk kultur och judiskt liv arrangerades ett öppet firande av chanukka på Norrmalmstorg i Stockholm. Passerande bjöds in att vara med vid traditionell ljuständning och lyssna till berättelser om hur och varför högtiden firas, lyssna på en konsert och delta i gemensam dans. Det bjöds även på typiska chanukkamunkar. Sensus skriver så här om arrangemanget som genomfördes i samarbete med en judisk förening:

Det aktuella kritiska läget, folkbildningens stöd och gemensam kommunikation ledde till att evenemanget nådde fler besökande av chanukkafirandet än tidigare år. Fler deltagare från judiska församlingen, men också personer som är nyfikna kring judiskt liv judiska tradition och högtider.

Evenemanget upplevdes folkligt och festligt. Många som dansade och sjöng med under konserten. Stundtals liknande det allsång. Viktiga tal om vikten att stå upp mot antisemitism och att vi behöver ett samhälle där judiskt liv ska kunna levas tryggt och öppet. Personer som passerade Norrmalmstorg stannade upp och var nyfikna på arrangemanget, många som anslöt och deltog i evenemanget.

Ljus och berättelser

ABF Göteborg, 46 500 kronor

ABF producerade två webbsända föreläsningar om chanukka och om pesach med författaren och litteraturvetaren Karin Brygger samt Silke Brygger. Genom föreläsning och samtal lyftes högtidernas historiska bakgrund, religiösa betydelse och plats i dagens judiska liv. Avsikten var att använda inspelningen och ett tillhörande studiematerial som studiematerial i framtida studiecirkel. ABF beskriver:

Samarbetspartnerna uttryckte tacksamhet över att ABF lyfte frågorna. För dem blev det också en emotionell process, särskilt efter terrordådet på Bondi Beach, vilket påverkade inspelningen av del två, som fick göras om.

Chanukkaevent i Helsingborg

Studieförbundet Vuxenskolan, 47 745 kronor

Studieförbundet genomförde ett heldagsarrangemang i samarbete med judiska församlingen i nordvästra Skåne. Arrangemanget var riktat mot judiska familjer men också mot en intresserad allmänhet. Fokus låg på att sprida kunskap om channuka och innehöll olika aktiviteter som gjorde det möjligt att lära sig om traditioner kopplade till högtiden, inklusive en föreläsning om channukas historia, och symbolik. En sufganiyot-workshop genomfördes där deltagare lärde sig baka traditionella munkar och ett band framträdde med judisk musik. Studieförbundet beskriver:

Deltagarna uttryckte stor uppskattning för arrangemanget. Många beskrev eventet som varmt, lärorikt och betydelsefullt, särskilt i en tid då behovet av synlig och positiv representation av judiskt liv är stort.

Judiskt liv 250 år

ABF Stockholm, 49 046 kronor

Genom projektet har ABF Stockholm velat förmedla den svenska judiska kulturen och historien till en bredare publik. Ett samtal om rabbin Marcus Ehrenpreis lockade en större publik som fick ta del av överrabbinens livsgärning i Sverige under 1900-talets första hälft. Genom det andra programmet fick publiken djupdyka i tre kvinnliga jiddischpoeters verk och samtidigt få en lektion i jiddisch. Dikterna lästes på både jiddisch och svenska.

250 år av judiskt liv i Sverige

Medborgarskolan Skara, 39 269 kronor

Projektet belyste olika aspekter av judisk historia och judisk kultur i Sverige genom en föreställning och två publika föreläsningar. Föreställningen berättar historien om systrarna Heidi och Livia Fränkel. En författarföreläsning fokuserade på Dan Korn's bok 250 år av judiskt liv i Sverige. En ytterligare föreläsning hade fokus på judisk humor och identitet.

Ihågkom oss till liv

Hellidens folkhögskola, 22 903 kronor

Folkhögskolan arrangerade en författarträff med Joanna Rubin Dranger för ett samtal om judiska familjehistorier och identitet i Sverige. Deltagare från skolans allmänna kurser och kulturutbildningar medverkade på plats, medan distansdeltagare och allmänhet kunde följa arrangemanget digitalt.

Judiskt liv och judendom idag

Studieförbundet vuxenskolan, 20 000 kronor

I två arrangemang riktade mot allmänheten, i Eslöv och i Trelleborg, genomfördes öppna samtal tillsammans med en inbjuden talare från lokalt judiskt föreningsliv. I samtalen belystes förutsättningarna för judiskt liv i Sverige genom att gå in på historia, traditioner och andra uttryck för judisk identitet.

